

**Western Islam and Islamophobia Duality;
Case Study of a Selected Facebook Native English speakers**

Saeed Reza Ameli*
Maryam Razani**

Received: 2018/05/27
Accepted: 20189/05/20

From ancient times, the two Islamic and western civilizations expanded their rule over a large part of the world, and today, they have their dramatic confrontation. This research tries to examine the nature of this conflict, the destructive features and constructive interactions between the two in the existing atmosphere that as the result of social media like Facebook has gathered people from different nationalities and religions.

The researcher has had an active participation in Facebook for two years , during which he has collected some documents and conducted interviews about two dominant themes, namely Islamophobia and Roman Islam, and after coding them has carried out Fairclough discourse analysis.

The results show that the Roman Islam discourse is much weaker than Islamophobia, and offers a decorated and merciful picture, not of the genuine Islam, but the one supported by the west, paving the way for Islamophobic assaults, and this latter is expressed with a more popular approach to and criticism of the western media and officials.

Keywords: Islam, The West, Islamophobia, Roman Islam, Discourse Analysis.

* Professor of Communication at University of Tehran

** M.A. of Communication at University of Tehran

ssameli@ut.ac.ir

m.razani@ut.ac.ir

گفتمان‌های غالب غربی‌ها در مورد اسلام / مسلمانان مطالعه موردی منتخبی از کاربران انگلیسی زبان فیس‌بوک

سعیدرضا عاملی *

تاریخ دریافت: ۱۳۹۷/۰۳/۰۶

مریم رازانی **

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۸/۰۲/۳۰

چکیده

در این پژوهش تلاش شده تا چگونگی مواجهه اسلام و غرب، بسترهای آسیب‌زا و راه‌های تعامل سازنده بین این دو، در فضایی که به مدد شبکه‌های اجتماعی چون فیس‌بوک برای کنار هم قرار گرفتن افراد از ملیت‌ها و ادیان مختلف فراهم آمده است، مورد مطالعه قرار گیرد.

محقق طی یک دوره بیش از دو سال مشاهده مشارکتی، در فیس‌بوک حضور داشته که طی آن ۱۹ مصاحبه و مجموعه‌ای سند در مقوله‌های کلی «اسلام‌هراسی»، «اسلام رومی (غربی)»، «اسلام‌دوستی» و «اسلام حقیقی» برگرفته از چارچوب نظری تحقیق جمع‌آوری شده و پس از کدگذاری مورد تحلیل گفتمان انتقادی قرار گرفته است.

نتایج تحقیق نشان می‌دهد که فیس‌بوک با وجود اینکه یک بستر ارتباطی آمریکائی است و نقدهای بسیاری به آن وارد است، بستر مناسبی جهت ترویج گفتمان اسلام حقیقی بوده و گفتمان حمایت از اسلام و مسلمانان به خصوص در مورد «فلسطین» گفتمان غالب می‌باشد. گفتمان اسلام رومی کم‌رنگ‌تر از سایرین و بیشتر با بیان جلوه‌ای رحمانی و زینت شده نوعاً نه از اسلام حقیقی بلکه از اسلام تکفیری مورد حمایت غربیان و بستر ساز حملات اسلام‌هراسانه بیان شده و اسلام‌هراسی نیز با رویکردی توده وار و اعتراض‌کننده به رسانه‌های اصلی و تساهل‌گری مسئولین غربی بیان می‌شود. دوگانه اسلام‌هراسی و اسلام رومی (غربی) در کنار هم در فیس‌بوک نیز زمینه‌ای را برای هل دادن مسلمانان از اسلام و کششان به استحاله در فرهنگ غربی پدید آورده‌اند.

واژگان کلیدی: اسلام‌هراسی، اسلام رومی (غربی)، اسلام دوستی، انگلیسی زبانان، تحلیل گفتمان.

مقدمه

اسلام و غرب به عنوان دو حوزه تمدنی از دیرباز با یکدیگر در ارتباط بوده‌اند. این ارتباط در بستر تاریخ اشکال مختلفی به خود گرفته اما امروزه رسانه‌های جمعی از طریق تولید پیام برای مخاطبان انبوه خود روند پیشین ارتباطات در سطح جهان را تغییر داده و مرزهای زمان و مکان را به اندازه فشار دادن چند کلید در تلفن همراه نزدیک نموده‌اند.

همچنین با ظهور شبکه‌های اجتماعی رسانه تعاملی جدید و بلکه جامعه مجازی جدیدی شکل گرفته که مخاطبان در آن تبدیل به کاربر شده و قدرت بیشتری برای بیان نظرات خود و انتشار محتواهای رسانه‌ای مطلوب‌شان بین سایرین را یافته‌اند و لزوم تمرکز هرچه بیشتر بر روی گیرنده پیامی که خود در تولید آن نیز نقش دارد، روشن می‌شود. اما این فضای جدید قوانین نانوشته خاصی برای خود دارد که وقتی بحث بر سر حوزه‌ای بین تمدنی مانند طرح اسلام در میان کاربرانی از نقاط مختلف جهان مطرح باشد از پیچیدگی بسیار بیشتری برخوردار می‌شود و لزوم کار میدانی برای شناخت هرچه بیشتر قوانین ظریف غیرمکتوب و تجربی آن آشکار می‌گردد.

بنابراین هدف این مقاله توصیف نسبی چگونگی بخشی از دریافت کاربران انگلیسی زبان شبکه اجتماعی فیس‌بوک از اسلام در مقوله‌های «اسلام‌هراسی»^۱، «اسلام رومی (غربی)»^۲، «اسلام دوستی»^۳ و «اسلام حقیقی»^۴ بیان شده در چارچوب نظری عاملی (۲۰۱۲) بوده تا به کمک مشاهده نحوه حضور آنان در این شبکه و مطالبی که به اشتراک می‌گذارند، به عنوان نمونه‌ای در دسترس، فهم تقریبی و اولیه چگونگی دریافت کاربران از اسلام و نحوه ایجاد تغییر در جامعه مجازی دهکده جهانی فیس‌بوک و به تبع آن جهان حقیقی، به دست آید. در حقیقت این پژوهش تحلیل صرف داده‌های آرشیوی موجود از رسانه‌ها نبوده بلکه تلاش شده در رویکردی جدید، با حضور دوساله در میدان تحقیق، تعامل با کاربران و انجام مصاحبه، به مشاهده مشارکتی از دریافت کاربران نسبت به اسلام پرداخته شود.

در این پژوهش با توجه به چارچوب گفتمانی اسلام‌هراسی، اسلامی رومی (غربی)، اسلامی دوستی و اسلام حقیقی، رویکرد کاربران انگلیسی فیس‌بوک مورد مطالعه قرار گرفته و تلاش شده است که چگونه می‌توان تغییراتی در گفتمان‌های

دارای اختلال فهم از اسلام تغییر ایجاد کرد

پیشینه پژوهش

چارچوب گفتمانی این مقاله به عنوان یک چارچوب مفهومی به هم پیوسته که مجموع گفتمان‌های مرتبط با اسلام و مسلمانان را پوشش دهد، سابقه قبلی ندارد. ولی امامزاده (۲۰۱۴) در پایان‌نامه خود ضمن استفاده از تحلیل گفتمان کتابنامه‌ای تولیدات دانشگاهی غرب راجع به مسلمانان که توسط عاملی (۲۰۱۲) ارائه شده، به تحلیل سیاست‌های بازنمایی رسانه‌ای اسلام و مسلمانان در رسانه‌های آمریکا پرداخته است و در مطالعه موردی مطالب منتشره در مجله نیوزویک طی جولای و نوامبر ۲۰۰۱ را تحلیل کرده است. نتایج تحقیقات وی نشان می‌دهد که بازنمایی اسلام‌هراسی در مقالات نشریه نیوزویک پس از یازده سپتامبر به طور چشمگیری افزایش یافته است. اهمیت تحقیق امامزاده برای این پژوهش از جهت ادبیات نظری آن که تنها مورد مشابه ادبیات نظری پژوهش حاضر است، می‌باشد.

پژوهش‌های بسیاری در رابطه با ابعاد مختلف بحث «اسلام‌هراسی» که تنها یکی از گفتمان‌های مورد مطالعه در این پژوهش بوده، پرداخته‌اند که اشاره به همه آن‌ها ممکن نمی‌باشد اما برای نمونه بوهرلر (۱۳۸۸) سابقه اسلام‌هراسی از بعد تاریخی را به قرن هفتم و هشتم میلادی برگردانده و ریشه‌های تاریخی آن را در مواجهه تمدن اسلامی و کشورهای غربی توصیف می‌کند. وی توصیف این مواجهه تاریخی را تا وقایع عصر حاضر ادامه داده و با تبیین نقش رسانه‌ها در این دوره در ادامه با کمک گرفتن از «اصل فرافکنی» در روانکاوی «زیگموند فروید»، اسلام‌هراسی و ترس از خشونت بی‌رحمانه مسلمانان را در حقیقت فرافکنی خشونت موجود در خود جامعه غربی که در وقایعی چون جنگ‌های جهانی بروز یافته است، بیان می‌کند.

همچنین دهقان و حاجی محمدی (۱۳۹۲) در پژوهشی کلیشه‌های شرق‌شناسی مسلمانان در وبلاگ‌های برگزیده خبری آمریکایی را مطالعه کرده و مشاهده نمودند که کلیشه‌های موجود در رسانه‌های اصلی و ارزش‌های مسلط و حاکم آمریکایی در این وبلاگ‌ها نیز احیاء و تشدید شده است. نتیجه‌ای که در این پژوهش و در فضای معاصر

فیس‌بوک برخلاف آن مشاهده شده است. ربیعی و محبی (۱۳۹۰) با استفاده از نشانه‌شناسی به رمزگشایی تصویر زن مسلمان در کاریکاتورهای پایگاه اینترنتی «توپول» از منظر نظریه پسااستعماری پرداخته‌اند. نتایج تحقیق آن‌ها با یکی از کدهای به دست آمده در زیر مقوله کلی اسلام‌هراسی در این تحقیق مشابهت داشته و زن مسلمان در این هنر تصویری همچون «دیگری» پست و منفعل معرفی شده است. کیانی (۱۳۹۲) نیز در تحقیق خود که در کتابی با عنوان «اسلام‌گرایی در غرب؛ پس از ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱» به چاپ رسانده است، به بیان انواع گرایش غربیان به دین اسلام پس از واقعه یازده سپتامبر پرداخته است.

چارچوب نظری مبتنی بر تحلیل گفتمان کتابنامه‌ای تولیدات دانشگاهی

از مشهورترین نظریاتی که رابطه جهان اسلام با غرب را مطالعه کرده‌اند می‌توان به نظریه برخورد تمدن‌های «ساموئل هانتینگتون»^۶، پایان تاریخ «فرانسیس فوکویاما»^۷ و یا شرق‌شناسی^۸ «ادوارد سعید»^۹ اشاره کرد. فوکویاما در پایان تاریخ خود از پایانی همراه با پیروزی صلح‌آمیز لیبرال دموکراسی آمریکایی بر جهان سخن می‌گوید که با ساختار فکری در پس این تحقیق تضادی جدی دارد اما هانتینگتون بر خلاف فوکویاما آینده جهان را برخورد اتحاد تمدن‌های اسلامی و کنفوسیوسی^{۱۰} با غرب می‌داند (امیری، ۱۳۷۵، صص ۱۸-۲۳).

هانتینگتون (۱۹۹۳) هویت تمدنی در جهان را دارای اهمیت زیادی دانسته و خطوط گسل فرهنگی مابین این تمدن‌ها را محفلی برای آغاز درگیری‌ها می‌داند. اما آنچه مد نظر این پژوهش است مطالعه رابطه اسلام و غرب است تا فهم عمیق‌تری از دیدگاه مخاطب غربی از اسلام به دست آید. مبنای این کار بیش از آن‌که بر جنگ بنا نهاده شده باشد گرایش به ایجاد زمینه‌ای برای صلح می‌باشد که در نظرات هانتینگتون کمتر به آن پرداخته شده است (هانتینگتون، ۱۳۷۵، ص ۷۸).

نظریه مطرح دیگر در این رابطه «شرق‌شناسی» است. سعید (۱۹۷۸) در شرق‌شناسی بیان می‌کند که چگونه روایت غربی از شرق، به عنوان دیگری‌ای نامتمدن، به نیاز فراقکنی غربیان پاسخ داده و روش‌هایی را که غربیان شرق را همچون دیگری

«متوحش، عقل‌گریز، مستبد و فرودست» برساخته می‌نمایند، شرح می‌دهد (پیرنجم‌الدین، مرن‌دی و عادل‌ی، ۱۳۸۹، صص ۸۵-۸۸).

اما نظریه روشنگر سعید یک گونه دیدگاه غربیان به مشرق زمین منجمله مسلمانان را با تأکید بر نقش استعمارگری، به تصویر می‌کشد و از سایر دیدگاه‌هایی که امکان دارد در غرب نسبت به اسلام و مسلمانان باشد غافل مانده است. در حقیقت غرب مد نظر سعید ماهیتی یکپارچه و بیشتر محدود به بازه زمانی استعمار کهن دارد. اما آنچه در این پژوهش مد نظر است فهم دیدگاه متفاوت نمونه‌ای از غربیان مورد مطالعه نسبت به اسلام و مسلمانان می‌باشد.

بنابراین، در این پژوهش چارچوب نظری مبتنی بر الگوی نظری عاملی (۲۰۱۲) در رابطه با تحلیل گفتمان کتابنامه‌ای تولیدات دانشگاهی غرب راجع به مسلمانان^{۱۱} که در کتابی توسط مؤسسه حقوق بشر اسلامی لندن به چاپ رسیده است، مورد رجوع قرار گرفته که خود از دل گونه‌شناسی‌ای پیشین به دست آمده و به دلیل نوع مطالعه انجام شده در آن، دید غربیان فرای دیدگاه حکومت‌ها را نیز لحاظ کرده است. عاملی پس از مطالعه و ارزیابی کلیه متون منتشره دانشگاهی توسط غربیان در رابطه با اسلام، گفتمان‌های رایج در این متون نسبت به مسلمانان در طی سال‌های ۱۹۴۹ الی ۱۹۸۹، اسلام رومی (غربی) را معرفی می‌کند که در زیر به شرح آن‌ها پرداخته شده است.

الف- اسلام‌هراسی

هر چند سرتاسر تاریخ متنوع غرب همچون جنگ‌های صلیبی، تسخیر اسپانیا و یا منازعات عصر استعمار شاهد اسلام‌هراسی اروپاییان است اما مفهوم اسلام‌هراسی به طور رسمی ابتدا قرن ۲۰ ام در کلیت جهان بکار رفته است و شکوفایی آن مربوط به قرن جهانی شدن و آمریکایی شدن می‌باشد (عاملی، ۲۰۱۲، صص ۴۳-۴۲) در اصل گزارش رانی مد^{۱۲} در سال ۱۹۹۷ برای اولین بار لغت اسلام‌هراسی را وارد متون دانشگاهی کرد. هرچند که پیش از آن نیز این لغت به معنی یاد کردن از اسلام به عنوان دشمن مطلق مسیحیت و مسیحیان در میان عموم بکار برده می‌شد (باو^{۱۳} و مکی^{۱۴}، ۲۰۱۶، ص ۵۴۳). این‌گونه احساسات ضد اسلامی، به خصوص در اروپا و ایالات

متحده، با حمله تروریستی یازده سپتامبر ۲۰۰۱ تشدید شد و مسلمانان این جوامع را در وضعیت تلخی قرار داد (ایلاس^۵، ۲۰۰۴، عبدو^{۱۶}، ۲۰۰۶ و اسمیت^{۱۷}، ۲۰۰۷).

گزارش ۱۹۹۷ «رانی مد»^{۱۸} نیز هشت موضوع را به عنوان اجزاء اصلی تشکیل دهنده نگرش اسلام‌هراسانه ذکر کرده است:

۱. اسلام به عنوان بلوکی یکپارچه، قابل انعطاف و ساکن.
۲. اسلام به عنوان «دیگری» دور و غیر صمیمی.
۳. اسلام به عنوان موجودیتی وحشی، غیر عقلانی، بدوی و شهوانی پست که ماهیت نازل شده غرب می‌باشد.
۴. اسلام به عنوان پرخاشگر، ترساننده و حامی تروریسم.
۵. اسلام به عنوان طرز فکر و اعتقاداتی سیاسی که برای اهداف سیاسی و نظامی استفاده می‌شود.
۶. اسلام به عنوان وجودی متعصب در برابر نقد غربی‌ها.
۷. خصومت بر ضد اسلام به عنوان یک معنی برای تصدیق فعالیت‌های تبعیض‌آمیز در برابر مسلمانان و اخراج آن‌ها از جامعه اسلامی.
۸. خشونت بر ضد اسلام به عنوان امری طبیعی و نرمال (عاملی، ۲۰۱۲، ص ۴۴ و باو و مکی، ۲۰۱۶، ص ۵۴۳).

ب- اسلام رومی (غربی)

در بعد اول «اسلام رومی (غربی)» در پوسته عقلانی غرب قرار گرفته است. در اسلام رومی (غربی) تلاش می‌شود تا از رسوم و عناصر فرهنگی و حتی ارزش‌های غربی به منظور ارزشیابی اسلام استفاده شود. دو انگیزه و دیدگاه مهم برای روی آوردن به اسلام رومی (غربی)، یکی این نکته بوده که تنها راه باقی ماندن و رونق یافتن در دنیای امروز را غربی شدن می‌دانند و دیگر این که اسلام را به نوعی فرزند دیررس مدارس یونان و رم در بعد فکری تلقی می‌کنند (عاملی، ۲۰۱۲، ص ۵۰).

در تعامل با جهان امروز نیز، بنارد^{۱۹} (۲۰۰۴) طرفداران اسلام رومی (غربی) را خواهان پیوستن به جهان مدرن می‌داند که تلاش زیادی انجام می‌دهند تا با تغییر هر

چه بیشتر اسلام، آن را با عصر کنونی منطبق سازند. در اسلام مورد نظر آنان سنت‌های قومی که در طول سالیان به دین اسلام پیوسته، باید حذف شود چرا که قوانین این دین دارای سیر تاریخی بوده و متناسب با شرایط تاریخی برخی احکام و اعتقادات آن دیگر اعتبار خود را از دست داده و آنچه ارزش‌های اساسی و پایدار اسلام است منطبق با ارزش‌های غربی می‌باشد (بنارد، ۱۳۸۳، ص ۱۸).

دوگانه اسلام رومی (غربی) و اسلام‌هراسی

عاملی در دید کلی‌تر، با تأکید بر فرآیند «جهانی‌سازی» در مطالعه رابطه اسلام و غرب، شرح می‌دهد که اسلام رومی (غربی) در تلاش برای بسط قرائتی از اسلام که غرب در نفوذ جهانی خود با ماهیتی یکپارچه‌ای حول محور ارزش‌های غیر روحانی و سرمایه محورانه‌اش مطالبه می‌کند، است. بر این مبنا، مطالعه یک سویه اسلام‌هراسی، بدون توجه به رویکرد اسلام رومی (غربی) نمی‌تواند تحلیل روشنگرانه‌ای از فضای تعاملی گفتمان غرب و اسلام ارائه دهد چرا که در این بحث دو لبه مواجهه به طور همزمان وجود دارد. اسلام رومی (غربی) که اسلام مبتنی بر مبنای نظری روم، پاریس، لندن و آمریکا را مورد تأکید دارد، در تناظر با اسلام‌هراسی که گفتمان هراس از اسلام را رواج می‌دهد. این دو در کنار هم سیاست «فشار» و «کششی» را به طور همزمان در اذهان مخاطبان ایجاد می‌کنند که در نهایت تغییرات فرهنگی در راستای مطابقت دادن جامعه اسلامی با جهان غربی شده، دنبال می‌کند (عاملی، ۲۰۱۲، ص ۵۳).

ج- اسلام حقیقی

«اسلام» واژه‌ای از ریشه «سلم» به معنی «تسلیم شدن» بوده و معنی آن این است که انسان تسلیم مطلق خداوند بوده، روی خود را به سمت پروردگار جهانیان بگرداند. البته اسلام مراتبی دارد. اولین مرتبه اسلام قبول انجام ظاهری احکام دینی است که با بیان «شهادتین» آغاز می‌شود و می‌تواند صرفاً زبانی باشد. اما مرحله دوم اسلام با ورود اعتقادات به قلب و تسلیم قلبی در برابر احکام انجام می‌پذیرد (علامه طباطبایی، ۱۳۴۵، ج ۲، صص ۱۳۶-۱۳۷).

در این مقوله کلی دوری از تعصب و غرض‌ورزی در بیان ابن دین و حفظ مرزبندی موجود اعتقادی با غرب و عدم تلاش برای التقاط این دو، اجتناب از کلیشه‌سازی نسبت به مسلمانان و معرفی حقیقت این دین و پیروان آن پرداخته شده است (عاملی، ۲۰۱۲، ص ۵۴).

باید توجه داشت اسلام حقیقی از منظر امام خمینی به عنوان اسلام‌شناس شاخص در قرن حاضر، اسلامی سیاسی است که قیام‌الله و حرکت اصلاحی برای جامعه را همچون نماز و بلکه بالاتر از آن واجب می‌داند و دست قدرت الهی را هدایت‌گر و حامی ملتی که در این راه قدم برداشته بر می‌شمرد (اصفهانیان، ۱۳۹۱، ص ۵۲-۶۰).

۵- اسلام‌دوستی

در حقیقت اسلام‌دوستی به گرایش‌هایی گفته می‌شود که به نوعی طرفداری از اسلام حتی جانبدارانه می‌پردازند. عاملی این مسئله را از ریشه‌های تاریخی آن تا به امروز مورد مطالعه قرار داده و یک مثال بارز آن را تغییر دین به اسلام دانسته است (عاملی، ۲۰۱۲، ص ۴۷).

«در این دید، تلاش‌های هوشیارانه‌ای برای جبران هر نوع تبعیضات پیشینی در طول تاریخ انجام شده تا رسیدگی علمی‌ای به اسلام و مسلمانان انجام شود. علاوه بر این کارهای مناسبی در این مقوله انجام شده که به اسلام نه با دیدی خنثی بلکه با همدلی و یا در قالب‌های همراهی و موافقت روی می‌کند. کارهای اسلام‌دوستانه تلاش می‌کنند تا ماهیت صلح‌آمیز اسلام را آشکار کنند، اسلام را در کنار سایر ادیان اصلی قرار دهند و به وابستگی آن به توده مردم تأکید نمایند تا با اسلام‌هراسی به عنوان نژادپرستی‌ای آشکار مبارزه نمایند و بر تاریخ باشکوه اسلام در علم و انسانیت باز تأکید کنند و مسلمانان و غیرمسلمانان را به تجدید نظر کردن در انگاره‌های ذهنی خود، در جهت نزدیکی به دیگری، دعوت نمایند» (عاملی، ۲۰۱۲، ص ۴۷-۴۹).

روش‌شناسی تحقیق

این پژوهش با رویکرد کیفی و مشاهده مشارکتی، بر روی شبکه اجتماعی فیس‌بوک

انجام شده است. در این راستا از دو روش کیفی مردم‌نگاری مجازی و تحلیل گفتمان به کمک مقوله‌بندی و کدگذاری داده‌های جمع‌آوری شده در تعاملات میدانی، استفاده شده است. محقق بیش از دو سال (نوامبر ۲۰۱۴ تا مارچ ۲۰۱۷) در فضای شبکه اجتماعی فیس‌بوک حضور یافته ضمن مشاهده و تعامل در گروه‌ها و صفحات، به جمع‌آوری داده‌های منتخب متناسب با چارچوب نظری پژوهش و نیز مصاحبه آنلاین و آنلاین پرداخته است. برای تحلیل اطلاعات حاصل از مجموع مصاحبه‌ها و اسناد، ابتدا مقوله‌بندی کلی اطلاعات مبتنی بر چارچوب نظری پژوهش و کدگذاری داده‌ها انجام شده سپس بر روی هر مجموعه کد به کمک تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف تحلیل عمیق‌تری انجام شده است.

به طور کلی، مردم‌نگاری مجازی از تلفیق سه روش کیفی مشاهده آنلاین، انجام مصاحبه آنلاین و تحلیل مواد تکمیلی جمع‌آوری شده (اسناد موجود در فضای آنلاین و آنلاین) برای آن شکل می‌یابد (طالبیان و زندوکیلی، ۱۳۹۴، ص ۷۰-۷۵) که در این پژوهش نیز چنین روندی بکار رفته و جهت انجام مرحله آخر یعنی تحلیل، از تحلیل گفتمان انتقادی فرکلاف استفاده شده است. در این مرحله متون منتخب در سه لایه «متن»، «کردار گفتمانی» و در آخر «کردار اجتماعی» با روشی که فرکلاف آن را بسط داده است، تحلیل شده‌اند (یورگنس و فیلیپس، ۱۳۸۹، ص ۱۲۰).

نمونه مورد مطالعه

در ابتدا نکته مهمی قابل ذکر است. از آنجایی که زبان انتخاب شده در نمونه پژوهش انگلیسی می‌باشد و این زبان به طور رسمی متعلق به کشورهای غربی می‌باشد، سایر کاربران قرار گرفته در نمونه که آنچنانکه در ادامه بحث می‌شود از نقاط مختلف جهان بوده‌اند نیز به عنوان شهروند مجازی جوامع غربی برشمرده شده‌اند. به عنوان نکته مهم دیگر در مورد نمونه باید گفت تلاش محقق در فیس‌بوک بر این بوده تا محیط‌هایی که مباحثی در رابطه با اسلام یا مواجهه انگلیسی‌زبانان با اسلام در آن وجود دارد پیدا شده و بیشتر وقت پژوهشگر متمرکز بر آن‌ها باشد. پژوهشگر در این مرحله صفحات مرتبط بسیاری را پیدا نموده و در بیش از ۱۲۷ گروه عضو شده است که حاوی موضوعات

متنوعی بوده‌اند.

معیار انتخاب این گروه‌ها، تشخیص پژوهشگر در میزان ارتباط موضوع مورد طرح در گروه با اسلام و با توجه به چارچوب نظری پژوهش و یا احتمال طرح مباحث مرتبط با مقوله‌های گفتمانی مطرح در چارچوب نظری بوده است. گروه‌های علمی، گروه‌هایی سیاسی با موضوعاتی چون، مخالفت با دروغ‌های گفته شده در واقعه «یازده سپتامبر»، گروه‌های تشکیل شده در مخالفت با سران دولت‌های مختلف یا اقدامات دولت آمریکا و متحدانش، گروه‌های حمایت از کشورهای آزار دیده مسلمان چون فلسطین و یمن و یا گروه‌های میهن‌پرستان افراطی آمریکایی بر ضد اسلام و ترویج اسلام‌هراسی یا گروه‌های تشکیل شده در مخالفت یا موافقت با ادیان مختلف. همچنین پژوهشگر مصاحبه‌های آفلاینی با چهار نفر از ایرانیان ساکن در کشورهای غربی و یا ایرانیانی که فعالیت چندین ساله‌ای به زبان انگلیسی در فیس‌بوک داشته‌اند انجام داده که مبنایی برای تکمیل پرسشنامه‌ای به زبان انگلیسی و پخش آن در شبکه اجتماعی تلگرام و همچنین پرسش از ۴۰۰ نفر از دوستان فیس‌بوکی به دست آمده در تعاملات میدانی پژوهش از نقاط مختلف جهان، از طریق نرم‌افزار پیام‌رسان فیس‌بوک که هر یک به نوعی ارتباطی مستقیم یا غیرمستقیم با جامعه اسلامی داشته اما انگلیسی زبان بوده‌اند، نموده است. از این بین ۱۵ نفر پاسخ پرسش‌ها را داده که دارای ملیت‌های آمریکایی (۵ نفر)، انگلیسی (۲ نفر)، کانادایی (۱ نفر)، بلژیکی (۱ نفر)، اسپانیایی (۱ نفر)، برزیلی (۱ نفر)، آفریقای جنوبی (۱ نفر)، قطب جنوب (۱ نفر)، پاکستانی (۱ نفر) و نامشخص (۱ نفر) بوده‌اند. بنابراین، در مجموع ۱۹ مصاحبه عمیق بازپاسخ برای این بخش گردآوری شده است.

توصیف و تحلیل یافته‌ها

در تحلیل مقوله‌های کلی پژوهش، باید تأکید نمود که به دلیل اشتراک بالای مفاهیم، مقوله‌ها دارای مرزهای مشترک زیادی می‌باشند و گاه مثالی از یک مورد می‌تواند در دیگری نیز کدگذاری شود که با توجه به اهمیت مورد تشخیص پژوهشگر بیان شده است. در ضمن حجم داده‌های جمع‌آوری شده در ذیل هر کد بسیار بیشتر از گنجایش

در این مقاله بوده و برای هر مورد نهایتاً یک نمونه مختصراً بیان و تحلیل شده است. افزون بر این جهت کاهش حجم مقاله به اجبار برخی کدها به صورت تلفیق شده با دیگر کدهای نزدیک به هم، بیان شده‌اند.

الف- اسلام رومی (غربی)

مبثنی بر آنچه در رابطه با عملکرد دوگانه اسلام‌هراسی و اسلام رومی (غربی) و انگیزه‌ها در هل دادن افراد به این نوع نگرش در چارچوب نظری گفته شد، در فیس‌بوک نیز فضای حاصل از ترس اسلام‌هراس‌انگیز داعشی در بین کاربران، گرایش به اسلام رومی (غربی) را بیشتر نموده است.

۱-۱. بیان زیبایی‌ها در کنار اجتناب از غربی شدن

در موقعیتی که رسانه‌ها برجسته‌سازی زیادی بر روی بیان اقدامات وحشیانه گروهک تروریستی داعش داشته و چهره‌ای هراس‌انگیز از اسلام را به نمایش می‌کشند، طبیعی به نظر می‌رسد که بسیاری کاربران حامی اسلام دست به معرفی نقاط مورد پسند مخاطب غربی و صلح‌جویی این دین در فضای مجازی بزنند.

برای مثال رضا (مرد، ۲۵ ساله، ایرانی، مسلمان)^{۲۰} در این باره گفته است:

«الان وقت بیان زیبایی‌های اسلام است. چون اسلام‌هراسی خیلی زیرکانه دارد بیان می‌شود و در فضای فیس‌بوک هم داغ است. ما می‌توانیم مثلاً با بیان جملات زیبا از اسلام با توجه به روانشناسی و نیازی که مخاطب غربی در رسیدن به آرامش دارد و آن را در زندگی‌اش از دست داده، این کار را انجام بدهیم ... یک موقع‌هایی خود ما یک خرابکاری‌هایی در بیان اسلام می‌کنیم. مثلاً یک سری تصاویر غم‌زنی عراقی‌ها که از تشییع پخش شده خودش یک کار ضد تبلیغ بزرگ است».

توضیحات رضا توصیه‌هایی برای بهتر معرفی نمودن اسلام دارد اما در ضمن بیانگر ترس وی از فضای ایجاد شده برضد اسلام و پاسخ‌دهی بر طبق میل و سلیقه مخاطب غربی نیز می‌باشد که در صورت عدم نگاه عمیق و دقیق به اسلام حقیقی می‌تواند چالش «هل دادن و کششی» که بدان اشاره شد را به دنبال داشته باشد. در حقیقت در

کنار بیان به حق زیبایی‌ها گاه این گرایش به سمت جلب نظر مثبت کاربر غربی تا جایی پیش می‌رود که به نوعی غربی کردن اسلام دچار می‌شود برای مثال رضا در این رابطه می‌افزاید:

«سیستم فعالیت ما در شبکه‌های اجتماعی، این‌که یک موج ایجاد می‌شود و ما تلاش می‌کنیم در دفاع از خودمان ضد آن را بسازیم. چون ما در اصل موج نمی‌سازیم و روی موج آن‌ها سوار می‌شویم و همین مسئله باعث می‌شود که به سمت غربی کردن اسلام برویم. این غربی کردن را به خصوص در بین عرب‌هایی که می‌خواهند اسلام را تبلیغ کنند و خصوصاً آن‌هایی که با پول شیخ‌نشین‌های عربی در دانشگاه‌های غربی تحصیل کرده‌اند، زیاد دیده‌ام. چیزی مثل دبی و اسلام رومی (غربی)‌ای که در این کشور رواج دارد. اتفاقاً به زبان انگلیسی هم مطلب می‌گذارند و بعضاً از فلسطین حمایت می‌کنند ولی اسلام را غرب‌زده و سکولاریزه معرفی می‌کنند».

۱-۲. آیا مسلمانان با جامعه غربی وفق داده شده‌اند؟

این مطلب که مهاجران یا تازه‌مسلمانان چه میزان قابل وفق‌دهی و جذب در فرهنگ جامعه غربی‌ای که در آن زندگی می‌کنند هستند نیز مورد بحث بوده است. در برخی مطالب کاربران تلاش می‌کنند تا به این سؤال پاسخ مثبت داده و به نوعی با شهروند خوب غربی دانستن مسلمانان از فشار اسلام‌هراسی‌ای که رفتارهای افراد جامعه به آن‌ها می‌آورد، بکاهند. اما این مسئله خود می‌تواند چالش‌هایی را برای آن‌ها به همراه داشته باشد. برای مثال یوسف (مرد، جوان، ایرانی، مسلمان) در این رابطه می‌گوید:

«ببینید مسئله‌ای که در غرب برای مسلمان‌های غرب‌نشین ایجاد شده، یک نوع دوگانگی است: از یک طرف می‌خواهند به ارزش‌های اسلامی و اجدادی‌شان پایبند بمانند، از طرف دیگر به خاطر جوی که علیه مسلمانان ایجاد شده بعضاً در رفتارهای‌شان مشخص می‌شود که حاضر شدند برخی خصوصیات اسلامی‌شان را کم‌رنگ کنند و به قولی هم‌رنگ جماعت بشوند. مثلاً چند وقت پیش تصویر خانمی با حجاب را دیدم که حجابش روسری‌ای منقش به پرچم آمریکا بود! خب این خانم و امثال ایشان می‌خواهند از طرفی مسلمان باقی بمانند و از طرف دیگر با قبول برخی

خصوصیات جوامع غربی و اثبات آن‌ها به دیگران برای جامعه مسلمانان و خودشان مقبولیت بخزند و خب این قبیل حرکت‌ها ممکن است خودآگاه یا ناخودآگاه این دسته از مسلمانان را به سمت تبدیل شدن به ورژن مورد پسند غرب پیش ببرد». پژوهشگر نیز نمونه‌هایی از مطلب مورد نظر یوسف را مشاهده کرده که در زیر یک نمونه از آن‌ها آورده و تحلیل شده است:

تصویر شماره ۱. ادغام مسلمانان در جامعه غربی

تحلیل متن (توصیف): تصویر خود می‌تواند مانند یک متن تحلیل شود. در این متن تصویری دو زن مسلمان با ظاهری غربی دیده می‌شود. در واقع در بالای سمت راست تصویر، حجابی بر سر زن مسلمان است که پرچم ایالات متحده آمریکا می‌باشد و به نوعی بیان حمایت این مسلمان از آمریکا و ارزش‌های هیئت حاکمه آن است. در تصویر، متنی نیز نوشته شده است: «مسلمانان یک درصد از جمعیت آمریکا، همچنین نیم درصد از آمار تیراندازی به جمعیت را مرتکب شده و تعداد ده درصد از دکترها را تشکیل می‌دهند. بنابراین اگر شما زمانی در یک زمان اشتباه در مکانی اشتباه بوده و به وسیله یک مسیحی تیر خوردید، نگران نباشید. شاید یک مسلمان باشد که بتواند به شما کمک کند».

متن با لحنی تا حدی طنز در حال بیان این مفهوم است که همه مسلمانان ساکن آمریکا تروریست نمی‌باشند بلکه بسیاری از آن‌ها افرادی سودمند برای جامعه آمریکا و شهروندان آن هستند. اما در کنار این مفهوم، آنچه به طور ضمنی بیشتر مفهوم غربی شدن مسلمانان را نشان می‌دهد، تصاویری است که نشان‌دهنده یک رنگین‌پوست با ظاهر مورد پذیرش شهروندان در جامعه آمریکا است. در این متن گویی تنها دو گزینه برای مسلمانان غربی وجود دارد. آن‌ها یا تروریست هستند و به مردم شلیک می‌کنند و یا شهروندانی پایبند به «همه» ارزش‌های حاکمیت آمریکا و مدافع آن. حتی اگر این ارزش‌ها موجب کنارگذاشتن حجاب به عنوان حکمی دینی یا احترام به پرچم آمریکا به عنوان دولتی که مسلمانان بسیاری را کشتار نموده است، باشد.

تحلیل کردار گفتمانی (تفسیر): در هالیوود تصویر زن مسلمان یا همچون «بدون دخترم هرگز» (۱۹۹۱) و «اسامه» (۲۰۰۳) بسیار تیره و سیاه نمایش داده می‌شود تا مسلمانان را به سمت رهاسازی همه هویت اصلی خود هل دهند. برای مثال می‌توان به زنان مسلمانی اشاره کرد که با حجاب به خوانندگی پرداخته و یا مدل لباس شده‌اند. آنگاه آن‌ها با مطرح شدن در رسانه‌های اصلی مورد تأیید قرار گرفته تا بیشتر بدین سمت کشیده شوند.

تحلیل کردار اجتماعی (تبیین): مسلمانان مهاجر و ساکن در درون جامعه غربی تا حدی می‌توانند الگویی از اسب ترووا باشند. آن‌ها اشتباهات جریان پروپاگاندا غربی بر ضد مسلمانان و کشورهای اسلامی را به دلیل شناخت بی‌واسطه‌شان، دانسته و می‌توانند به دیگران نیز بیان کنند. بنابراین برای دولت‌های غربی بسیار مهم است که این جمعیت یا به طور کامل جذب در جامعه غربی و بریده از هر نوع هویت پیشین خود شوند و یا از جامعه غرب اخراج گردند.

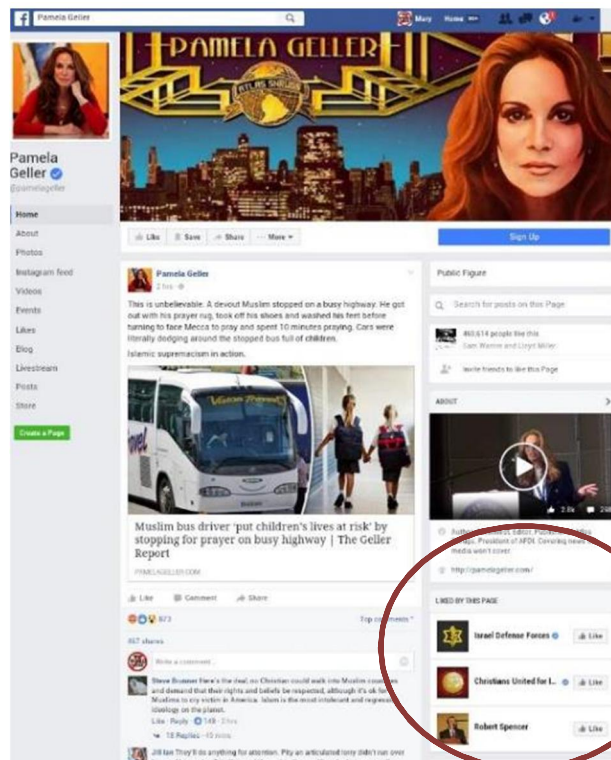
ب- اسلام‌هراسی

تعدادی گروه و صفحه با مضامین اسلام‌هراسانه توسط پژوهشگر مشاهده شده‌اند. برخی مطالب نیز توسط کاربران در سایر گروه‌های به ظاهر غیرمرتبط به اشتراک گذاشته شده است. از این بین مطالبی قابل ملاحظه که کدهای مربوط به این مقوله با

کمک آن‌ها شکل گرفته‌اند در ادامه بیان شده اما همچنان که پیشتر نیز بیان شد به دلیل وسع اندک این مقاله در هر کد به یک مثال اکتفا شده یا به برخی از اسناد صرفاً اشاره شده و برخی کدها نیز تلفیق شده است.

۱- پایگاه اسلام‌هراسی در فیس‌بوک؛ حضور پُر رنگ کاربران صهیونیست و میهن‌پرستان افراطی آمریکایی

در میان صفحات و گروه‌های فعال ضد اسلام که پژوهشگر با آن‌ها مواجه شده است، کاربران فعال برخی از این گروه‌ها به وضوح دارای گرایش‌های صهیونیستی بوده یا گردانندگان آن‌ها یهودیانی با نشان پرچم رژیم صهیونیستی بوده‌اند. در حاشیه هر صفحه فیس‌بوک پنجره کوچکی برای نمایش گروه‌ها یا صفحات تأییدشده توسط این گروه قرار دارد. در صفحه «اسلامی کردن آمریکا را متوقف کنید»^{۲۱} که عنوان و محتوایی ضد اسلامی دارد، دنبال کردن این تأییدات به فعالین صهیونیست و وزارت دفاع رژیم صهیونیستی ختم می‌شود. یکی دیگر از صفحات مرتبط به این صفحه مربوط به «پاملا گلر» نویسنده صهیونیست و فعال اسلام‌هراسی معروف است که همراه با رابرت اسپنسر مؤسس سازمانی با عنوان صفحه مذکور می‌باشند و در فضای حقیقی نیز با این رژیم مرتبط هستند.

تصویر شماره ۲. صهیونیست‌ها منادیان اسلام‌هراسی هستند

در صفحه گلر نیز لینک «وزارت دفاع اسرائیل»^{۲۲} به عنوان اولین لینک قرار گرفته است. سپس صفحه «مسیحیان برای اسرائیل متحد شده»^{۲۳} که صفحه‌ای از زنجیره صفحات مربوط به مسیحیان صهیونیست و ایجاد وحدت بین مسیحیت و صهیونیسم است و گرایش‌های ضد اسلامی افراطی‌ای نیز دارا می‌باشند، قرار گرفته است. در مصاحبه‌ها نیز به این مسئله اشاره شده برای مثال رکسانا (زن، جوان، مسیحی، اهل برزیل) نیز این رابطه صهیونیست‌ها و اسلام‌هراسی در فیس‌بوک را بیان می‌کند: «... اما گروه‌هایی هستند که خودشان را اسلامی معرفی می‌کنند یا مردمی که خود را مسلمان نمایش می‌دهند و بد عمل می‌کنند. برای مثال با ترویج اختلاف بین شیعه - سنی بر ضدیت با اسد [رئیس جمهور سوریه] تنش ایجاد می‌کنند. البته خوشبختانه [از نظر من] محتمل است که این‌ها گروه‌هایی هستند که با صهیونیسم ارتباط دارند. همان

اروپایی‌ها و آمریکایی‌های یهودی یا کسانی که جزو تیم خود فیس‌بوک هستند و مواجهه با آن‌ها می‌تواند به حذف شدن اعضای دارای محبوبیت بالای گروه‌های ما منجر شود». رکسانا سپس به حساب‌های جعلی‌ای اشاره می‌کند که به نام مسلمان بین مسلمانان تفرقه انداخته یا چهره منفی‌ای از اسلام نمایش می‌دهند و ادامه می‌دهد: «در برزیل گروهی از مسیحیان صهیونیست وجود دارند که توسط اسرائیل برای انتشار تصاویر و مطالب اسلام‌هراسانه تأمین مالی می‌شوند. آن‌ها متعصب، خشمگین و نادان بوده که به طبقه‌های بسیار پایین اجتماعی تعلق دارند».

چنانچه گفته شد، بخش مهم دیگری از گروه‌های ضد اسلامی به خصوص با شروع رقابت‌های انتخاباتی آمریکا توسط میهن‌پرستان افراطی حامی دونالد ترامپ راه افتاده و مدیریت می‌شوند برای مثال گروه «ترامپ - صحبت بر ضد اسلامی کردن آمریکا» که در ابتدا به حمایت از دونالد ترامپ در مبارزات انتخاباتی تشکیل شده و اکنون مطالب اسلام‌هراسانه را بیان می‌کند.

۲- فضای توهین و بی‌احترامی در میان گروه‌های ضد اسلامی و تشویق به

اقدام عملی بر ضد مسلمانان

توهین، تحقیر، برجسب‌زنی، یکجانبه‌نگری و تحریف از جمله رفتارهایی است که در انتقاد از اسلام و مسلمانان بسیار دیده می‌شود. در زیر یک مطلب نمونه که نشان‌دهنده این فضای رفتاری می‌باشد، آورده شده است.

تصویر شماره ۳. بی‌احترامی به مسلمانان

در تصویر این مطلب مردی با لباس عربی دیده می‌شود که دست‌هایش را دراز کرده تا به پای شتری آویزان شده توسط یک بالابر برسد. در روی تصویر نوشته است: «ضمناً خالد به همسر با پست سفارشی ارسال شده خود، رسید».

این جمله کنایه‌وار و طنز تلاش دارد بیان کند که مرد مسلمان شترش را مثل همسر خود می‌داند. تصویر به شکلی است که انگار مرد دارد با شتر دست می‌دهد. بالاتر قرار گرفتن شتر نسبت به مرد عرب در تصویر استعاره از جایگاه بالا و احترامی است که تلاش می‌شود از دید مرد مسلمانان نسبت به این حیوان بیابان گرد نشان داده شود و در حقیقت تحقیری ضمنی برای جایگاه مسلمانان در ذهن کاربر باشد.

تحلیل کردار گفتمانی (تفسیر): مطالب بیشتری در رابطه با ارتباط بین شتر و مسلمانان در تحقیر آن‌ها در فیس‌بوک قرار داشته که برخی از آن‌ها به دلیل حفظ حرمت دین اسلام قابل بیان نمی‌باشد اما این‌گونه مطالب در کل با کنار هم قرار دادن مسلمانان و شتر یادآور آن دید هالیوودی نسبت به اسلام و مسلمانان در آثار معروفی چون «علی بابا» و «لرنس عربستان» است که آن‌ها را بیابان گرد و همدم شتران، آشفته، به دور از تمدن و کثیف می‌داند.

تحلیل کردار اجتماعی (تبیین): ارائه این چهره ناخوشایند از اسلام و مسلمانان می‌تواند علتی در ذهن مخاطب برای طبیعی جلوه دادن لشکرکشی به کشور آن‌ها توسط قدرت‌های جهانی به منظور رهایی‌شان از چنین زندگی تاریکی ارائه داده و سربازان آمریکایی را به قهرمانانی شجاع و پیام‌آوران آزادی و زندگی متمدنانه تبدیل کند. از طرفی دیگر قدرت هل دادن دوگانه اسلام‌هراسی - اسلام رومی (غربی) را افزایش می‌دهد.

گاه اقدام انجام شده بر ضد اسلام و مسلمانان از یک توهین کلامی فراتر رفته و وارد مرحله اقدام عملی می‌شود. برای مثال کاربرانی تصویر نمایه خود را به نمادهای ضد اسلامی مانند «حرف نون در عربی» و یا نمادهایی که کل مسلمانان را عضو داعش می‌دانند و محکوم می‌کنند تغییر می‌دهند و یا در گامی جلوتر برای مثال مطلبی به اشتراک گذاشته شده که در آن تقاضا می‌شود مساجد مسلمانان در اروپا تحت عنوان مبارزه با داعش تعطیل شوند.

۳. مسلمانانِ خشن، تروریست بوده و به مردم یا مقدسات مسیحی آسیب می‌رسانند

پس از یازده سپتامبر واقعه مهم دیگری که نه در روی پرده هالیوود بلکه در فضای شهر نشان داد که تروریستی به نام اسلام و مسلمانان جایی را منفجر کرده و جمعیت زیادی را به قتل می‌رساند، انفجار پاریس و پس از آن بروکسل بود. اسلام (مرد، جوان، مسلمان، پاکستانی) در این رابطه می‌گوید:

«بعد از بمب‌گذاری در اروپا به مسلمانان با دیدی قضاوت شده و مغرضانه نگاه می‌شود ... پس از واقعه پاریس مسلمانان به عنوان غیر قابل بخشش مورد اشاره قرار گرفتند به خصوص به خاطر این‌که نگفتند ما این‌گونه^{۲۴} نیستیم».

و یا رکسانا (زن، جوان، مسیحی، اهل برزیل) در این رابطه می‌گوید:

«در مجموع آنچه من فهمیدم این است که نقطه نظر بسیاری از کاربران معمولی فیس‌بوک هنوز به شدت تحت تأثیر رسانه‌های جریان اصلی است. برای مثال در برزیل ما جشنی عظیم بر ضد اسلام به نام «رده گلوبو» داریم. مخصوصاً موارد زیادی تحت عنوان جنگ نیابتی فرهنگی، حمله به پاریس، بروکسل، برلین یا شهرهایی در ایالات متحده و غیره که در این وقایع داعش عمداً به اشتباه مساوی با اسلام دانسته می‌شود».

گاهی این دید فراتر از تروریست دانستن همه مسلمانان رفته و در کل اسلام را دینی تروریست پرور معرفی می‌نماید و برای مثال مسلمانان را در حال آموزش اعمال تروریستی به کودکانشان نشان می‌دهند.

از زاویه‌ای دیگر هلنا (زن، ۱۵ ساله، بلژیکی، مسلمان) تأثیر این تبلیغات بر زندگی مسلمانان را پُر رنگ می‌کند و می‌گوید:

«زمانی که افراد از تو می‌پرسند: «کجایی هستی؟» کافی است بگویی: «ایرانی یا مسلمان هستی» تا بگویند: «پس تروریستی». در واقع نوجوان‌ها و جوان‌های اروپایی اصلاً چیزی در رابطه با این مسائل به درستی نمی‌دانند و البته برایشان مهم هم نیست و به دنبال مسائل اینچنینی نیستند و فقط به آنچه شنیده‌اند اکتفا می‌کنند برای همین هم معمولاً کسانی بر ضد اسلام در شبکه‌های اجتماعی مطلب می‌گذارند که پیر هستند و بازنشسته و البته به نظر من دهاتی چون افرادی که دنیا دیده هستند و

مسافرت زیاد رفته‌اند یا لاقط یکبار سوار هواپیما شده‌اند تشخیص می‌دهند که این حرف‌ها دروغ است و نگاه خوبی درباره مسلمان‌ها دارند».

افزون بر این، گاهی این دیدگاه منفی صرفاً معطوف به خشن دیدن افراطی مسلمانان است. برای مثال ملینا (زن، جوان، ایرانی، مسلمان) در رابطه با این مسئله می‌گوید:

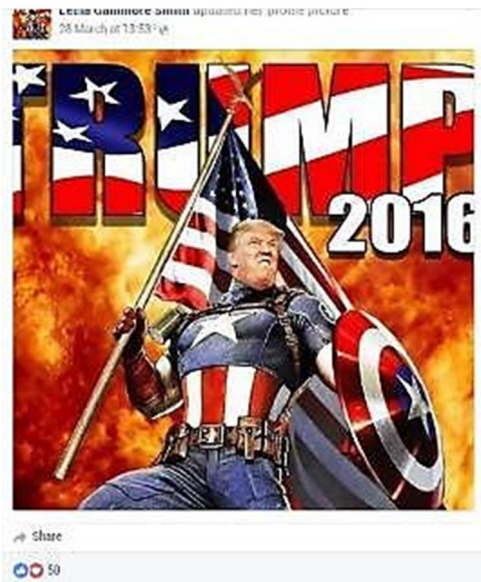
«بسیاری از دید منفی آن‌ها نسبت به اسلام در مورد جهاد است، آن‌ها می‌گویند مسلمانان شبیه قاتلان و جنایتکاران هستند. آن‌ها خشن هستند و هیچ مهربانی‌ای ندارند».

و گاهی نیز این بعد خشن مسلمانان در آسیب رساندن به مقدسات مسیحی و به نوعی در قالب جنگ ادیان مطرح می‌شود.

اسلام (مرد، جوان، پاکستانی، مسلمان) در توضیح انواع نمونه‌های اسلام‌هراسی، در مورد کریسمس چنین مثالی می‌زند:

«... مثال دیگر در رابطه با کریسمس است، آن‌ها می‌گویند مسلمانان از جشن گرفتن کریسمس بدشان می‌آید». در این رابطه مثال‌های بسیاری توسط پژوهشگر تحلیل شده که به علت کاهش حجم مقاله آورده نشده است.

۴. ترامپ، میهن پرستان افراطی، ضدیت با اسلام و بحث مهاجران

تصویر شماره ۴. نمادهای حمایت از ترامپ در نمایه‌ها

نمادهای حمایت از ترامپ در زمان مبارزات انتخاباتی در تصویر نمایه بسیاری از کاربران، توسط محقق، دیده شده است. همان‌طور که اشاره شد، گروه‌ها و صفحاتی که در جریان مبارزات انتخاباتی آمریکا به حمایت از ترامپ کار می‌کردند، مطالب متعددی در راستای هراس از اسلام منتشر می‌نمودند که چنین مواردی در میان حامیان کلینتون توسط پژوهشگر مشاهده نشده است. مطالب زیادی نیز در ارتباط با انفجار بلژیک و موارد احتمالی کشف شده یا تهدیدهای اجرا نشده در رابطه با تروریسم در بین مطالب این گروه‌ها قرار دارد که نشان‌دهنده جهت‌گیری تبلیغاتی ترامپ برای ایجاد نوعی ترس بزرگ و اقناعی جهت تهییج کاربران به رأی‌دهی به وی است. مانند مطالبی که از طرف مسلمانان بیان می‌کند: «اگر ترامپ رئیس جمهور شود ما آمریکا را ترک می‌کنیم».

ترامپ به عنوان یک اتهام‌جدا، برخورد غیر قاطع و در واقع با تردید اوباما و کلینتون با مسلمانان را عامل رشد گروه‌هایی چون داعش و شکست آمریکا دانسته است.

تحلیل متن (توصیف): برای مثال در تصویر زیر وی در حال جارو کردن کاخ سفید

از سیاست‌های تیم اوباما و حتی تروریست‌های مسلمان داعش است که با عنوان «آی.ای.اس» بر روی پوشش مشکی فردی زیر جاروی ترامپ نشان داده شده است. همچنین در تصویر شمایی از کاخ سفید، همچون قهرمانی نیرومند که دستانش را به نشانه قدرت بالا گرفته، است.

تصویر شماره ۵. ترامپ داعش را از کاخ سفید جارو می‌کند

تحلیل کردار گفتمانی (تفسیر): به عنوان نمونه‌ای دیگر، در تصویر زیر گروهی از حامیان ترامپ تحت عنوان «برای آمریکا» نشان داده شده که در تصویر اصلی آن ترامپ لباس شوالیه‌های غربی را پوشیده عقابی در پس وی به عنوان نماد آمریکا و قدرت بوده و وی را «سپیده دم جدیدی برای آمریکا» خوانده است.

تصویر شماره ۶. حمایت از ترامپ برای آمریکا

این گروه نیز همزمان با مبارزات انتخاباتی آمریکا و به ظاهر ضد داعش اما با هدف ضمنی حمایت از ترامپ شکل گرفته است. همچنین صفحه‌ای با نام جنبش «اتحاد میهن پرستان ناشناس» ایجاد شده و در آن در کنار پیام‌هایی چون اعتراض به جلوگیری از آزادی بیان یا مطالبی چون گرامی داشت کهنه سربازان و کشته‌شدگان آمریکا در جنگ، مخالفتی و قیحانه با اسلام آنچنان که در تصویر بعدی دیده می‌شود، شده است. در اینجا همان ارزش‌های رسانه‌های اصلی آمریکا و حاکمیت آن اینبار در قالب اعتراضی مردمی و به ظاهر از طرف کاربران معترض به تساهل و کوتاهی‌های حاکمیت فعلی آمریکا صورت گرفته است.

تصویر شماره ۷. طرح اسلام‌هراسی با بیانی اعتراضی به حاکمیت

صفحاتی که در حاشیه این صفحه مورد تأیید قرار گرفته‌اند نیز، صفحاتی به حمایت از آمریکا و میهن‌پرستی آمریکایی می‌باشند. تحلیل‌کنندگان اجتماعی (تبیین): به دلیل خصوصیات آمریکاکرایی و خودمرکزینی آمریکایی، صفحات و گروه‌های به نفع زیادی در حمایت از آمریکا در فضای فیس‌بوک دیده می‌شود (برای مثال چنین صفحاتی در حمایت از کشوری چون سوئد

یا حتی فرانسه وجود ندارد) که حجم بسیار زیادی از آن‌ها طی مشاهده پژوهشگر پس از آغاز مبارزات انتخاباتی آمریکا شکل گرفته تا مردم را به رأی‌دهی به‌طور کلی و رأی‌دهی به دونالد ترامپ «برای حفظ آمریکا» که شعار انتخاباتی وی بوده، تشویق نمایند. همچنین برخی مطالب طرفداران وی نیز در حامی مسلمانان تروریست نامیدن رقیب انتخاباتی وی، یعنی هیلاری کلینتون تنظیم شده است.

اما با گذاشته شدن قانون منع ورود مهاجران از هفت کشور اسلامی به آمریکا توسط ترامپ و حواشی به وجود آمده برای آن در فرودگاه‌ها، همچون دستگیری کودک پنج‌ساله، موج اعتراضاتی در فیس‌بوک بر ضد وی شکل گرفت. اعتراضاتی به شکل اشتراک‌گذاری تصویر تجمع در فرودگاه‌ها و راهپیمایی در کشورها و شهرهای مختلف توسط مردم و یا اظهارات شخصیت‌های مختلف از مدلی معروف تا «باراک اوباما» رئیس‌جمهور سابق بر ضد آن اشتراک‌گذاری شد و برخی مطالب نیز مهاجر بودن مادر و همچنین همسر وی را به شکل‌های مختلف در قالب طنز یا جدی متذکر شدند.

دامنه مطالب منتشره کاربران در ارتباط با مهاجران محدود به اقدامات ترامپ نبوده و در ماجرای اشغال سوریه و آسیب‌های وارد شده به مهاجران در راه رسیدن به اروپا نیز مطالب مختلفی بر ضد مهاجران و خشن و تروریست خواندن آن‌ها یا به حمایت از آنان منتشر شد.

۵. معرفی اسلام به شکل هراس‌انگیز (نسخه اسلام رومی (غربی) در فیس بوک)

در کنار همه مطالب مذکور، گروه‌هایی نیز در فیس‌بوک حضور دارند که اسلام تکفیری و تفکر پشت گروه‌هایی چون داعش را تبلیغ می‌نمایند. البته این گروه‌ها خود را اسلام حقیقی دانسته و تلاش می‌کنند جلوه خوبی از خود به نمایش بگذارند اما در مجموع بستری برای انحراف یافتن جستجوگران در رابطه با اسلام حقیقی ایجاد می‌کنند. لازم به ذکر است، پژوهشگر در مدت تحقیق خود گروه فعالی که به وضوح و با نشان رسمی به تبلیغ داعش بپردازد مشاهده نکرده است. شاید این امر از ترس کاربران جهت برخورد امنیتی بوده است. اما تبلیغ تفکر تکفیری وهابی بسیار مشاهده می‌شود. برای مثال همان‌طور که در تصویر زیر دیده می‌شود دکتر «ذکیر نیک» از مبلغان

مشهور هندی الاصل وهابیت است که مطالب بسیاری از وی در فیس‌بوک گسترش یافته و تنها مبلغ شاخص برای اسلام است که پژوهشگر در فضای فیس‌بوک مطالب وی را مشاهده کرده است. بسیاری از مطالب به اشتراک گذاشته شده از وی راجع به اسلامی زیبا بوده و جلوه‌ای رحمانی از اسلام را به نمایش می‌گذارند که تأثیر زیادی بر جذب افراد به سمت عقاید وهابی او و همراهانش و مقدمه‌سازی برای جذب جوانان نا آگاه به گروه‌هایی چون داعش می‌گذارند و یادآور همان رویکرد هل دادن و کششی است که در بحث عملکرد دوگانه اسلام‌هراسی و اسلام رومی (غربی) مطرح شد اما بخش دیگری از مطالب وی در مورد اسلام نیز نادرست بوده و دست‌مایه تحقیر اسلام و مسلمین می‌گردد.

تصویر شماره ۸. تبلیغ تفکر داعش در پس اسلام رومی (غربی)

این فرد صفحات متعددی نیز داشته برای مثال صفحه فوق که خود سه صفحه دیگر در ارتباط با این فرد را در لینک‌هایش معرفی کرده است. او و همراهانش عقاید خود را نه به نام گروه و فرقه‌ای خاص در اسلام بلکه به نام مطلق اسلام معرفی می‌نمایند و برای جذب حداکثری افراد به سمت اسلام و در حقیقت به سمت خود

تلاش می‌کنند. برای مثال در ادامه تصویر تبلیغ یک حافظه همراه را می‌بینیم که مجموعه‌ای از سخنرانی‌های دکتر نیک و هم مسلکان وی در آن قرار داده شده و به نام «کارت حافظه اسلام» جهت شناخت بیشتر دین اسلام اشتراک گذاشته می‌شود. افراد دیگری نیز از این گروه تفکرات خشک و غیر اسلامی بیان می‌کنند که اشتراک‌گذاری آن‌ها در فیس‌بوک موجب ارائه تصویری تیره از اسلام نزد کاربران می‌شود.

تصویر شماره ۹. کارت حافظه تبلیغ اسلام تکفیری

ج- اسلام حقیقی

اگر اسلام حقیقی در سطح گسترده و با بیانی مناسب مطرح شود، جایی برای معرفی تصویر وارونه از اسلام و مسلمانان باقی نمی‌ماند اما برای مثال محقق در طول زمان پژوهش تنها پنج مورد در معرفی اسلام شیعی، تفاوت شیعه واقعی و انگلیسی از اسلام تکفیری دیده است.

رکسانا (زن، جوان، مسیحی، اهل برزیل) نیز در اهمیت معرفی اسلام حقیقی می‌گوید:

«اما مخصوصاً آنچه من می‌بینم این است که مردم کم‌اطلاع با اطلاعاتی به شدت طرفدار سرمایه‌داری تعلیم می‌بینند و اطلاعات را از رسانه‌های اصلی دریافت می‌کنند. بنابراین مهم است که اطلاعات راجع به اسلام آشکار بشود. برای مثال من یک دوست دارم که به شدت ضد سرمایه‌داری است. اخیراً یک مطلب به شدت گمراه‌کننده در مورد اسلام منتشر کرد. من در مورد آن به او هشدار دادم و او مطلب را حذف کرد. در نتیجه به حمایت از شریعت یک مطلب منتشر کرد و یک یادداشت از یک آمریکایی داشتم که نشان‌دهنده جهل او و ناتوانی او در خواندن و دریافت دانش جدید بود.»

نکته جالب توجهی نیز در رابطه با ترویج اسلام حقیقی توسط جایه (زن، جوان، مسلمان، اهل آفریقای جنوبی) بیان شده است: «ما نمی‌توانیم هیچ کاری بکنیم بدون اینکه کسی باشد تا ما را نصیحت بکند. ما کسی را می‌خواهیم که به ما توصیه بکند. ما یک رهبر می‌خواهیم که هدایمان بکند تا متحد شویم.»

۱- دریافت اسلام حقیقی به کمک تفکر باز و بدور از قضاوت

در بسیاری از مصاحبه‌ها، افراد خصوصیت کسانی را که اسلام حقیقی را شناخته و یا آمادگی پذیرش آن را دارند، تفکری غیرمتعصبانه و حقیقت‌جو دانسته‌اند. برای مثال اسلام (مرد، جوان، پاکستانی، مسلمان) در این زمینه می‌گوید:

«دوستان غربی من که اسلام حقیقی را شناخته‌اند، افرادی دارای مدارا، با ذهن‌های باز و بدور از قضاوت‌های متعصبانه بوده‌اند و روحیه آن‌ها به شکلی بوده که بسیاری از آنان به لینک‌هایی در محکوم کردن استعمار مسلمانان یا وقایعی مشابه آن پیوسته‌اند.»

۲- پاسخ به اسلام‌هراسی، افشای دروغ‌ها بر ضد اسلام و معرفی خدمات

مسلمانان به جوامع غربی

در بین کاربران فیس‌بوک گروه‌ها و صفحاتی نیز برای پاسخ‌دهی به فضای اسلام‌هراسی تشکیل شده‌اند. گروه‌هایی مثل «پاسخ به اسلام‌هراسی» و «مسلمانان و غیر مسلمانان در برابر اسلام‌هراسی» یا صفحه «اسلام‌هراسی را متوقف کنید» که در زیر تصویر آن نشان داده شده است.

تصویر شماره ۱۰. اعتراض به اسلام‌هراسی پاملا گلر

تحلیل متن (توصیف): در این صفحه تلاش شده تا نمادی مشابه نماد گروه «اسلامی‌سازی آمریکا را متوقف کنید» پاملا گلر انتخاب شود و نماد گروه هم از نظر رنگ و هم از نظر مکان قرار گرفتن حروف مشابه است. عنوان گروه نیز مشابه انتخاب شده اما به جای واژه «اسلامی‌سازی» از «اسلام‌هراسی» استفاده شده است. در حاشیه تصویر گروه نیز تصویری دستکاری شده و وحشتناک از گلر قرار داده شده است. این‌ها همه نشان‌دهنده این مسئله است که این گروه در پاسخ به مجموعه گلر درست شده تا نشان دهد مجموعه‌ای از کاربران فیس‌بوک نیز برعکس گلر و دوستانش مخالف اسلام‌هراسی در آمریکا می‌باشند.

تحلیل کردار گفتمانی (تفسیر): در دیدگاه کاربران مورد پرسش نیز اسلام‌هراسی مورد مذمت قرار گرفته و برای مقابله با آن راهکار بیان شده است. اسلام (مرد، جوان، مسلمان، پاکستانی) در پاسخ به سؤال از میزان موفقیت اسلام‌هراسی در فیس‌بوک توضیح می‌دهد:

«من فکر می‌کنم که فیس‌بوک تریبون خوبی برای بیان همه طرز فکرها است، که یکی از آن‌ها می‌تواند اسلام‌هراسی باشد. این بستگی به انجمن‌های مسلمانان دارد که موقعیت آن را با توجه به وقایع جهانی و سؤالاتی که وجود دارد، توضیح دهند.»

اما راهکاری ساده بر ضد اسلام‌هراسی بیان دلایل کذب بودن مطالب گذاشته شده بر ضد اسلام و مسلمانان و علت اصلی مخالفت با آن‌ها در رسانه‌های اصلی می‌باشد. در مطالب منتشره کاربران نیز مطالب بسیاری در افشای دروغ‌ها ضد اسلام و مسلمانان منتشر شده است.

تصویر شماره ۱۱. عدم سلطه خاندان روچیلد بر بانک جهانی ایران

در تصویر بالا عکسی از شهر تهران قرار داده شده که ساختمان بانک مرکزی به بزرگی در آن مشهود است. سپس با فلشی به آن اشاره شده و بر روی تصویر نوشته شده: «این همان علتی است که ایرانیان تروریست هستند» سپس بر پایین تصویر نوشته شده: «یک بانک مرکزی که روچیلدها صاحب آن نیستند.»

این مطلب علت مخالفت‌ها با ایران و تروریست خواندن آن را عدم نفوذ روچیلدها یا همان صاحبان قدرت یهودی در این کشور بیان کرده است تا بتواند دلیلی برای مخالفت آمریکا با ایران و خبرسازی بر ضد آن بیاورد. پس از این‌که دونالد ترامپ ورود

مسلمانان به آمریکا را ممنوع نمود، مطالبی بیان شد که علت حقیقی این امر را نه مخالفت با تروریسم بلکه منافع پنهان دولت بیان می‌نمود. برای مثال در متن زیر مشابه مطلب بالا علت مخالفت با این کشورها عدم نفوذ روچلید بیان شده و نوشته شده است: «این یک تحریم برضد مسلمانان نیست. این یک تحریم بر ضد کشورهایی بدون بانک مرکزی وابسته به روچیلدها یا آی ام اف است. کشورهای سبز». در تصویر زیر این نوشته نیز بر روی نقشه کشورهای تحریم شده به رنگ سبز در کنار سایر کشورهای اسلامی مانند عربستان به رنگ بنفش نشان داده شده‌اند.

تصویر شماره ۱۲. علت اصلی تحریم هفت کشور مسلمان

تحلیل کردار اجتماعی (تبیین): آگاهی عنصر کلیدی‌ای است که اگر در جامعه گسترش یابد به قدرت‌ها اجازه نمی‌دهد اعمال استعماری و استثمار خود را مشروعیت بخشند. این همان چیزی است که پاشنه آشیل آمریکا نیز بوده و افزایش آگاهی عموم مردم می‌تواند پایه‌های قدرت آن را سست کند.

مسلمانان تحصیل کرده و سرمایه‌دار بسیاری در کشورهای غربی زندگی می‌کنند که خدمات زیادی برای مردم و ساختار این جوامع داشته‌اند. در مواردی نیز بیان خدمات آن‌ها در جوامع غربی به عنوان دفاعی از مسلمانان بر ضد اسلام‌هراسی بیان شده است که یکی از نمونه‌های مناسب افزایش آگاهی کاربران از سلام می‌باشد.

۳- برائت از اسلام تکفیری و داعش

اعلام برائت مسلمانان از اسلام تکفیری و گروه‌هایی مثل داعش سبب می‌شود که مردم جهان متوجه شوند همه مسلمانان داعشی نبوده و حتی مخالفانی جدی برای آن‌ها می‌باشند. در مجموعه مورد مطالعه پژوهشگر یک گروه به نام «وهابیت بربریت» با مضمون مخالفت با اسلام و وهابیت یا همان سلفی‌های تکفیری دست‌نشانده آل‌سعود تشکیل شده بود و به طور پراکنده نیز گروه‌های مختلف مطالبی بر ضد این نوع اسلام و همچنین مشخص نمودن مرز بین اسلام حقیقی با آن قرار داده‌اند. دسته‌ای دیگر از این نوع مخالفت‌ها به طور خاص بر ضد گروه داعش بوده است. هرچند باید دقت نمود که برخی از مخالفت‌ها بر ضد داعش توسط حامیان اسلام با مرزگذاری بین اسلام حقیقی و این گروه بیان می‌شوند که کمک به کاهش حجم اسلام‌هراسی می‌باشد اما برخی دیگر توسط مخالفین اسلام و در ضدیت با این دین، بین داعش و همگی مسلمانان جمع بسته‌اند.

د- اسلام‌دوستی

گروه‌ها و صفحات بسیاری در حمایت از اسلام در نمونه مورد مطالعه توسط پژوهشگر دیده شده است.

۱- حمایت از مردم کشورهای اسلامی آسیب‌دیده

این حمایت به خصوص از مردم مظلوم کشورهای سوریه و یمن که به آن‌ها حمله شده است و یا حتی نیجریه بیان شده است. برای مثال گروه‌هایی چون «بزرگ‌ترین

جنایت جنگی در یمن»^{۲۵} «نسل‌کشی خاموش در یمن»^{۲۶}، «جنایت جنگی بر علیه یمن»^{۲۷} و «یمن تا آخر می‌جنگد»^{۲۸} که در سکوت رسانه‌های اصلی در مورد فجایع یمن در مقطع خاص زمانی پژوهش به بازتاب اخبار مربوط به این کشور پرداخته که شاید خود با همراه‌سازی افکار عمومی عاملی برای مطرح شدن جنگ یمن در رسانه‌های اصلی و اظهارات سیاستمداران غربی در آینده شد.

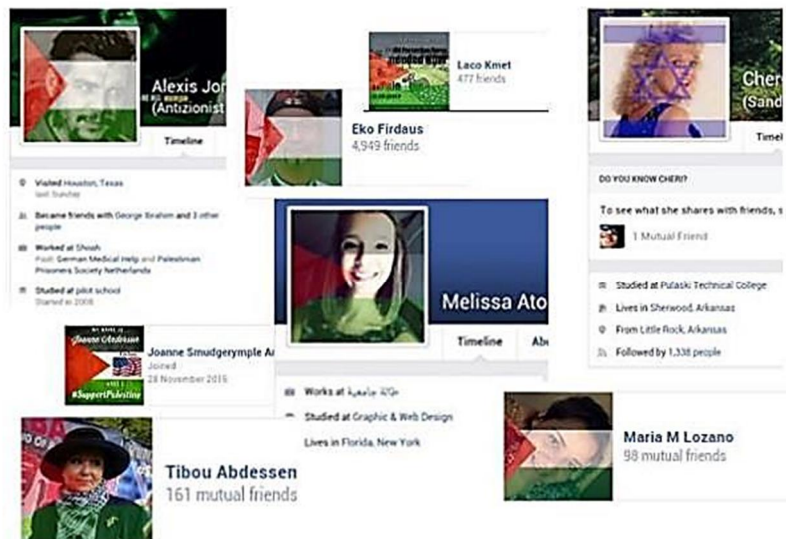
در حمایت از مردم جنگ‌زده در سوریه برضد داعش و نیز حمایت از آوارگان سوری نیز موج‌های فیس‌بوکی متعددی ایجاد شد. برای مثال تصویر جسد «آیلان» پسر بچه سه ساله مهاجر سوری در کنار ساحل ترکیه برای مدتها در نمایه بسیاری از کاربران انگلیسی زبان قرار گرفت و مطالب متعددی با این موضوع منتشر شد تا جایی که در مطلبی «استیو جابز» خالق برند مشهور «اپل» نیز با اشاره به این فاجعه، خود را فرزند مهاجری سوری معرفی کرد. نکته جالب توجه در مورد حمایت از سوریه این است که داعش در مقاطعی بر این موج‌ها سوار شده و برای مثال تروریست‌های خود را توسط مطالب منتشره با تصاویر و فیلم دختر بچه‌ای سوری به عنوان مردم مبارز سوریه معرفی نمود. در مجموع هفت گروه از گروه‌هایی که پژوهشگر در آنها عضو بوده، حول مخالفت با جنگ در سوریه به طرفداری از اسد و یا بر علیه او و همراهی با تروریست‌ها شکل یافته‌اند. در کنار این‌ها سه گروه از این مجموعه نیز جنگ در سوریه، یمن، عراق و سایر کشورهای اسلامی را در کنار هم محکوم کرده و حول مظالم موجود بر مردم این کشورها دور هم جمع شده‌اند.

اما شاخص‌ترین نوع حمایت از اسلام و مسلمانان در زیر مقوله «حمایت از مردم فلسطین» بوده که خود شامل کدهایی است چون: «حمایت غربیان غیرمسلمان از فلسطین» که شامل مطالبی است که توسط کاربران غربی از کشورهای مختلف غیر اسلامی در حمایت از فلسطین به اشتراک گذاشته می‌شود، «گزارش بی‌واسطه از صحنه جنگ» که در آن شهروندان فلسطینی صحنه‌های درگیری در کوچه و خیابان‌هایشان را به طور مستقیم در فیس‌بوک گزارش می‌کنند، «مخالفت با رژیم صهیونیستی، سران آن و جنایاتشان» که برای مثال جنبش جمع‌آوری امضا بر ضد نتانیاهو به عنوان جنایتکار جنگی و ممانعت از ورود او به لندن در بین کاربران انگلیسی بسیار رواج پیدا کرد و

کاربران بسیاری با وجود شرط وارد کردن شماره ملی در این رأی‌گیری مجازی شرکت کردند، «نفوذ صهیونیست‌ها در دولت آمریکا و حمایت آن‌ها از رژیم صهیونیستی» که در واقع روابط پنهان سران این دو و یا اعتقادات دینی و وابستگی عملی سران آمریکا به این رژیم را بیان نموده و «افشای تاریخ ساختگی و ماهیت پنهان صهیونیسم» که در آن کاربران پایه‌های تاریخی را زیر سؤال برده‌اند. دیوید (مرد، میانسال، آمریکایی، لائیک) طرفداری از اسلام را پاسخی به فضای هراس موجود برضد آن در فیس‌بوک دانسته و می‌گوید:

«فیس‌بوک اغلب برای برجسته نمودن اسلام‌هراسی استفاده می‌شود. بنابراین من با آن از طریق طرفداری از حقوق فلسطینیان عمیق‌تر نگاه کردن به موضوع سوریه و سایر کشورهای مسلمانی که تحت حمله آمریکا هستند، مبارزه می‌کنم.»

در بسیاری موارد نیز این حمایت‌ها با تغییر تصاویر نمایه کاربران به نمادهای فلسطینی بیان شده است. در مقابل تعداد انگشت‌شماری در نمونه تحقیق در گروه‌های ضد اسلامی دیده شده که تصویر نمایه خود را پرچم رژیم صهیونیستی قرار داده‌اند.

تصویر شماره ۱۳. حمایت از فلسطین در نمایه کاربران

به دلیل کمبود حجم مقاله یک نمونه از مطالب به اشتراک گذاشته شده بسیار این

زیر مقوله در کد «حمایت غربیان غیرمسلمان از فلسطین» تحلیل شده است:

تصویر شماره ۱۴. پرچم‌های یادبود قربانیان فلسطینی در دانشگاهی در واشنگتن

تحلیل متن (توصیف): در این متن، تصویری از زمین چمنی بزرگ را می‌بینیم که ساختمانی در انتهای آن قرار گرفته و پرچم‌های فلسطین با نظمی خاص در کنار یکدیگر در فضای گسترده زمین چمن کاشته شده‌اند. با لای تصویر نوشته شده: «پرچم‌های فلسطین در محوطه دانشگاهی در واشنگتن دی سی، به یادبود هزار قربانی به قتل رسیده توسط اسرائیل در انتفاضه اول، جای‌گذاری شده‌اند».

زاویه دوربین در گرفتن تصویر از پایین رو به بالا بوده و دوربین در پایین‌ترین نقطه، تصویر گرفته است. این مسئله سبب شده وسعت محوطه بیشتر به نظر برسد و

پرچم‌ها علاوه بر بزرگ‌تر به نظر رسیدن، اقتدار و ایستادگی بیشتری بیابند. این نوع تصویربرداری استعاره‌ای از اقدار و ایستادگی ملت فلسطین می‌باشد. تحلیل کردار گفتمانی (تفسیر): مقاومت به نوعی با فلسطین اجین شده است و این گفتمانی است که امروز از فلسطین در حال صدور به سایر نقاط جهان نیز می‌باشد. شاهد آن نیز چفیه فلسطینی است که امروزه در راهپیمایی‌های اعتراضی کشورهای غربی نیز دیده می‌شود. از سویی دیگر امروزه به خاطر نقش رسانه‌های جمعی برخی از غربیان تلاش می‌کنند تا بعد جهانی یافتن حمایت از فلسطین را بیشتر ابراز نمایند مانند مطلب زیر که بر آن نوشته شده: «من دوست دارم جهان بداند که همه آمریکایی‌ها از اسرائیل حمایت نمی‌کنند. (علامت هشتم) فلسطین را آزاد کنید».

تصویر شماره ۱۵. همه آمریکایی‌ها از اسرائیل حمایت نمی‌کنند

در برخی موارد این حمایت از طرف مسلمانان به زبان انگلیسی نشر داده شده اما در موارد دیگر غیر مسلمانان به نشر آن‌ها می‌پردازند. اما در برخی موارد نیز افرادی غربی با نمایش نژاد یا دین خود تلاش در نشان دادن حمایت خود از مسلمانان مورد ظلم قرار گرفته دارند. مانند این مطلب که در آن افرادی در کنار دیوار ندبه یهودیان لباس‌هایی با شعار «من فلسطین را دوست دارم» پوشیده‌اند که نمادی از یهودی بودن آن‌ها است.

تصویر شماره ۱۶. حمایت یهودیان از فلسطین

تحلیل کردار اجتماعی (تبیین): حمایت غربیان از مظلومیت مردم فلسطین نشان‌دهنده رواج جهان‌شمول حقیقت، فهم همگان از آن و عدم موفقیت جریان رسانه‌های اصلی در بسط گفتمان اسلام‌هراسی می‌باشد.

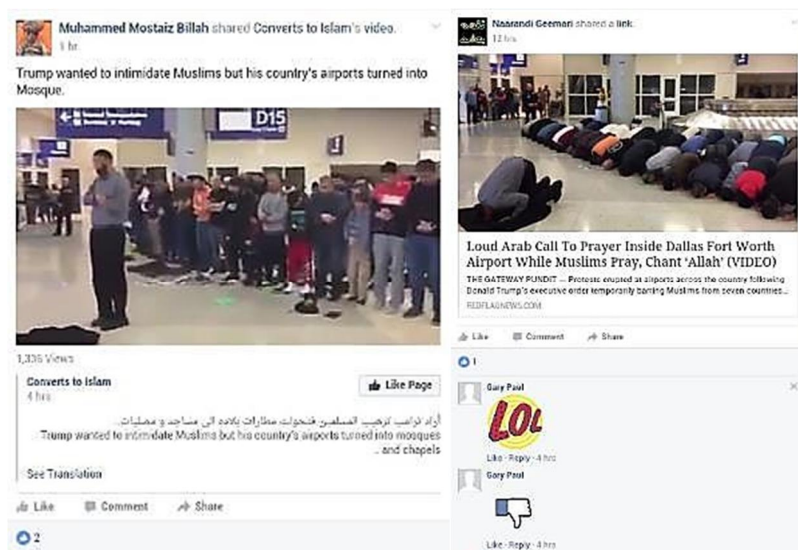
۲- موج حمایت از اسلام و مسلمانان پس از عملکردهای ترامپ

پس از موضع‌گیری‌های دونالد ترامپ رئیس‌جمهور جدید آمریکا و قانون تحریم ورود مهاجران از هفت کشور اسلامی، اعتراضات زیادی توسط مردم آمریکا و دیگر کشورها صورت گرفت که برخی از آن‌ها نه در حمایت از مسلمانان بلکه در حمایت از آزادی و ارزش‌های آمریکایی‌ای بود که مردم این کشورها آن‌ها را با رفتار ترامپ مورد تهدید می‌دیدند اما بخشی از این اعتراضات نیز با هدف حمایت از مسلمانان انجام شده که ابراز این مسئله نیز در آن‌ها مشهود می‌باشد. برای مثال در ادامه تصویر زنی برزیلی را می‌بینیم که درست پیش از این وقایع توسط پژوهشگر با وی مصاحبه آنلاینی انجام شده بود و او توضیح داده بود که مسیحی بوده و اکنون به مطالعه در رابطه با اسلام می‌پردازد. اما در مطلب زیر وی چفیه‌ای را به عنوان حجاب بر سر کرده و دیگران را نیز تشویق می‌کند تا برای مبارزه با اسلام‌هراسی، نژادپرستی و تحریم مهاجرت موجود، تصاویر نمایه^{۲۹} خود را به تصاویر محجبه تبدیل نمایند. تعداد دیگری از دوستان پژوهشگر نیز پس از این واقعه چنین اقدامی را در تصویر نمایه خود انجام دادند.

تصویر شماره ۱۷. حجاب وسیله اعلام حمایت از اسلام

مورد دیگری که برای مثال در حمایت از اسلام اتفاق افتاد نماز خواندن مسلمانان در فرودگاه‌های آمریکا و حمایت غیرمسلمانان از این مسئله بود. البته خبر این واقعه توسط موافقان و مخالفان اسلام به دو شکل متفاوت انعکاس یافت رویکردی از بُعد اسلام‌دوستانه آن را نماد معکوس شدن برنامه‌های ترامپ و دشمنان اسلام و دیگری از بُعدی اسلام‌هراسانه آن را اختطاری جدی برای برخوردهای محکم‌تر با رشد اسلام دانست.

تصویر شماره ۱۸. برپایی نماز جماعت مسلمانان در فرودگاه از دو دیدگاه

برخی دیگر از مطالب به اشتراک گذاشته شده، تصویر تجمع در فرودگاه‌ها و راهپیمایی در کشورها و شهرهای مختلف توسط مردم و یا اظهارات شخصیت‌های مختلف از مدلی معروف تا «باراک اوباما» رئیس‌جمهور سابق بر ضد سیاست‌های ترامپ بود. برخی مطالب نیز مهاجر بودن مادر و همچنین همسر وی را به شکل‌های مختلف در قالب طنز یا جدی متذکر شدند.

۳- حمایت از اسلام در رأس مشاهدات نمونه

تجربه پژوهشگر در محیط محدود نمونه منتخب پژوهش با موارد اسلام‌دوستی بیشتری نسبت به اسلام‌هراسی مواجه بوده است. امری که در رسانه‌های اصلی معکوس می‌باشد. جان (مرد، جوان، مسیحی، انگلیسی) در رابطه با میزان طرفداری از اسلام طی مصاحبه‌ای آنلاین در فیس‌بوک می‌نویسد: «صادقانه، بیشتر مردم علاقه‌مند به مسلمانان هستند. همه ما می‌دانیم که داعش بیشتر بوسیله اسرائیل عمل می‌کند تا مسلمانان. ولی دیدگاه عمومی نسبت به کشورهای اسلامی این است که آن‌ها شهوانی هستند. آن‌ها گروه‌های فیس‌بوکی‌ای مثل «ابتدا بریتانیا و دفاع از اتحادیه انگلیسی» هستند که نژادپرست می‌باشند. اما عموم مردم نژادپرست نبوده و زمانی برای این نژادپرستی‌های

احمقانه و مطالب جاهلانه اسلام‌هراسانه ندارند».

اسلام (مرد، جوان، مسلمان، پاکستانی) نیز در این زمینه می‌گوید:

«... من در فضای اینترنت نیز مردم را بیشتر کنجکاو و مشتاق به دانستن ماهیت اصلی آموزه‌های دین اسلام می‌بینم. من به ندرت، اندکی بحث که منجر به پرخاشگری و وابسته به عقاید صهیونیستی^{۳۰} نسبت به اسلام باشد، دیده‌ام».

یک ابزار پر کاربرد در فیس‌بوک گزینه جستجو در بالای صفحه آن می‌باشد. کاربران با این ابزار نام دوستان خود یا موضوعات مورد علاقه‌شان را جستجو می‌نمایند. یکی از ابزارهای شناخت فضای فیس‌بوک نیز همین جستجوگر می‌باشد. برای مثال زمانی که در ژانویه ۲۰۱۶ معنی انگلیسی کلمه «اسلام»^{۳۱} در این فضا توسط پژوهشگر جستجو شد، به ۴۲ گروه یا صفحه در حمایت از اسلام و تبلیغ آن، ۵۲ مورد نام فردی که نام اسلام را داشته، کشورهای اسلامی مانند «جمهوری اسلامی ایران»، دانشگاه‌های اسلامی مانند «دانشگاه آزاد اسلامی»، یا صفحه مربوط به نهادها و مجموعه‌های علمی و اجتماعی اسلامی، ۱۲ گروه برای بحث مابین اسلام و سایر ادیان، ۹ گروه یا صفحه ضد اسلام‌هراسی و مخالفت با اقدامات رژیم صهیونیستی ضد کشورهای اسلامی دست یافته شد. بنابراین می‌توان گفت که گروهی در ضدیت با اسلام توسط پژوهشگر در این جستجو پیدا نشده است.

اما در جستجویی که چند ماه بعد یعنی نوامبر ۲۰۱۶^{۳۲} توسط پژوهشگر انجام شد، ۵۶ مورد نام افراد، کشورها، نهادها، مؤسسات، دانشگاه‌ها و مجموعه‌های اسلامی، ۴۶ مورد در تبلیغ دین اسلام و بحث با سایر ادیان، ۴ مورد ضد اسلام‌هراسی، ۳ مورد ضدیت با اسلام یافت شد. خلاصه این نتایج در جدول زیر آورده شده است (تصاویر نتایج این جستجو موجود بوده اما به دلیل جلوگیری از افزایش حجم در مقاله آورده نشده است).

تاریخ / موضوع	نام	تبلیغ و حمایت	بحث بین ادیان	ضد اسلام‌هراسی	ضد اسلام
ژانویه ۲۰۱۶	۵۲	۴۲	۱۲	۹	۰
نوامبر ۲۰۱۶	۵۶	۴۶	۰	۴	۳

همان‌طور که مشاهده می‌شود بین این نتایج و نتایج پیشین تفاوت‌هایی دیده می‌شود. این تفاوت‌ها به نظر پژوهشگر ناشی از عدم نمایش همه نتایج توسط نرم‌افزار جستجوی فیس‌بوک و نیز تغییر روند گروه‌ها در طی زمان می‌باشد. همچنین فیس‌بوک در نتایج جستجو با توجه به مکان‌هایی که شما تا به حال رفته‌اید، دوستان یا صفحه‌هایی که تأیید کرده و گروه‌هایی که عضو هستید، نتایجی را برای کاربر می‌آورد که احتمال شناخت پیشینی آن‌ها یا علاقه‌مندی وی به آن بیشتر باشد. بنابراین در حقیقت فیس‌بوک اجازه جستجوی کامل یک مقوله را از کاربر گرفته و وی را به سمت تشدید خود هدایت می‌کند. برای مثال طی چند ماه پس از جستجوی اول پژوهشگر در جستجوی خاص موارد اسلام‌هراسی بوده، گروه‌هایی در حمایت از ترامپ یا حتی ضدیت با اسلام را عضو شده و به صفحات ضد اسلامی دسترسی داشته، بنابراین در نتایج جستجوی وی این سه گروه نیز آورده شده است و به‌جای آن سه گروه دیگر که در مخالفت با اسلام‌هراسی بوده‌اند در نتایج وی قرار نگرفته‌اند. البته این مسئله هم‌زمان با گسترش فعالیت گروه‌های ضد اسلامی در فیس‌بوک به دلیل شدت یافتن مبارزات انتخاباتی آمریکا نیز بوده است. اما در کل یافتن موارد حمایت از اسلام برای پژوهشگر بسیار ساده‌تر از یافتن موارد ضدیت با این دین در فضای نمونه بوده تا جایی که دسترسی به گروه‌های مخالف اسلام را بیشتر از طریق دنبال نمودن معرفی گروه‌های مرتبط در حاشیه صفحه یک گروه (مانند نمونه‌گیری گلوله برفی) پیدا نموده است. اما گروه‌های حامی اسلام با یک جستجوی ساده حتی جستجوی نام برخی مخالفین اسلام (مانند اسرائیل که با جستجوی نام آن به گروه‌های مخالف آزار مسلمانان و فلسطینیان رسیده اما گروهی در حمایت از این رژیم یافت نشد) به راحتی در دسترس قرار می‌گرفته‌اند.

جمع‌بندی و نتیجه‌گیری

در پاسخ به پرسش اول پژوهش مجموع مقوله‌های بازیابی شده در هر یک از این گفتمان‌ها دیدی کلی نسبت به رویکرد غربیان به اسلام را حاصل می‌کند. در مطالعه محدود و غیرتعمیم‌پذیر پژوهشگر، در مجموع بیشتر گرایش به اسلام‌دوستی و اسلام حقیقی به خصوص در تقابل با مرکزگرایی آمریکایی و بسط سلطه او بر جهان دیده

شده است که این امر می‌تواند به دو دلیل، تشدید شده باشد. یکی فضای کلی فیس‌بوک که رسانه‌ای جایگزین برای ابراز پیام فعالین اجتماعی که نمی‌توانند در رسانه‌های اصلی پیام خود را منتقل نمایند می‌باشد و شاید بتوان گفت ماهیتی مانند تجمعات اعتراضی جوانان در اواخر دهه شصت و اوایل دهه هفتاد میلادی را به خود گرفته است. دلیل دیگر نیز این‌که پژوهشگر خود گرایش به این گروه‌ها داشته و احتمال دارد میدان پژوهش را بیشتر در این فضا گسترش داده باشد.

اسلام‌هراسی در مرحله بعدی قرار گرفته و در حقیقت فیس‌بوک مجالی ایجاد کرده تا پیام‌های رسانه‌های اصلی این بار با لحنی انقلابی و از پایین به بالا، گویی که دولت توان شنیدن آن‌ها را نداشته و نیاز به هدایت مردم دارد، بیان شود. مانند آنچه در گروه‌های حامی «دونالد ترامپ» در هنگام مبارزات انتخاباتی و پیش از ریاست جمهوری وی در مخالفت با تساهل‌گری «اوباما» دیده شده است. همچنین در رابطه با اسلام‌هراسی در فیس‌بوک مواردی محدود از تشویق برای اقدام عملی بر ضد مسلمانان در جامعه، توسط پژوهشگر دیده شده است. بُعد دیگر طرح اسلام‌هراسی مربوط به معرفی اسلام به شیوه تکفیری است که زمینه رشد گروه داعش و انجام اقداماتی است که هراس از اسلام را موجه می‌نماید. این بُعد از اسلام‌هراسی با جلوه‌ای از اسلام رومی (غربی) و مورد پسند جوانان امروزی بیان می‌شود.

در حقیقت اسلام رومی (غربی) در فیس‌بوک با ظاهری بسیار مخفی بیان می‌شود که کمتر می‌توان نمونه مشخصی از آن را بیان نمود. اما در حقیقت در مجموعه زیادی از گروه‌های مبلغ اسلام، اسلامی زیبا تبلیغ می‌شود که آنچنانکه گفته شد، مبلغان آن وهابیان بوده و زمینه را برای گرایش کاربران به گروه‌هایی چون داعش که خود دست‌پخت غرب می‌باشند، فراهم می‌کنند. در این تعریف جدید از اسلام رومی (غربی) حاصل عملی فرآیندی زیبا و رحمانی، خوراکی وحشت‌آور برای اسلام‌هراسان جهت تبلیغ ضد اسلام حقیقی فراهم می‌کند تا دوگانه اسلام رومی (غربی) و اسلام‌هراسی در این فضای تعاملی، وجهی جدید بیابد. هر چند که وجه سابق این دوگانه یعنی ایجاد هراس از اسلام امثال داعش و کشش به سمت اسلامی تحلیل رفته در غرب نیز در فیس‌بوک دیده می‌شود.

بنابراین، در پاسخ به پرسش دوم پژوهش باید گفت رابطه «هل دادن و کششی» که به ترتیب با ظهور «اسلام‌هراسی» و جاذبه «اسلام رومی (غربی)» برای مخاطبان بسترسازی می‌کنند، در فیس‌بوک نیز تلاش دارد تا آن‌ها را در جهت استحاله کامل درونی سوق دهد. جلوگیری از این امر نیاز به آگاه‌سازی مسلمانان از این فرآیند را متذکر می‌شود. باید در کنار معرفی مروجان اسلام رحمانی اما بسترساز تفکر هراس‌انگیز داعشی به کاربران ناآگاه، تبیین شود که استحاله اسلام در غرب ممکن است مورد تأیید غربیان قرار گیرد اما هویت اسلامی مسلمانان را نابود می‌کند.

مهمتر این‌که فضای مدیریت‌شده فیس‌بوک توسط گردانندگان، نباید سبب شود که از ظرفیت این شبکه تعاملی و جهان‌شمول و شبکه‌هایی مانند آن در ترویج اسلام حقیقی و حمایت از مسلمانان غفلت نمود. زبان خاص این فضا که بیشتر مبتنی بر پیام‌های تصویری، طنز و کنایه‌وار است، اثرگذاری خوبی بر مخاطبان از زبان‌های مادری متفاوت دارد. بی‌اعتمادی به رسانه‌های اصلی در پیام‌های موافق و مخالف اسلام توسط پژوهشگر دیده شده است که در کد «بیان دروغ‌ها بر ضد اسلام» نمونه‌هایی از آن در مورد هفت کشور تحریم شده بیان شد. این امر ظرفیت ویژه اعتماد و اثرگذاری فیس‌بوک و سایر شبکه‌های جایگزین را نشان می‌دهد.

یادداشت‌ها

1. Islamophobia
2. Islamoromia
3. Islamophilia
4. Islamoverita
5. The Clash of Civilizations
6. Samuel Hantington
7. Yoshihiro Francis Fukuyama
8. Orientalism
9. Edward Said

۱۰. مجموعه کشورهایی در شرق آسیا شامل کشورهای چین، ژاپن و کره.

11. Bibliographical Discourse Analysis The Western Academic Perspective on Islam Muslims and Islamic Countries
12. Runymede
13. Bowe
14. Makki
15. Elaaser
16. Abdo
17. Smith

۱۸. گزارش رانی مد تحت عنوان «روش مختصرنویسی مراجعه به ترس و هراس از اسلام و بنابراین ترس و عدم دوست داشتن همه یا بیشتر مسلمانان».

19. Benard Chery

۲۰. این اسامی، اسامی مستعار برای مصاحبه‌شوندگان، به جهت حفظ هویت حقیقی آن‌ها و بیان راحت‌تر مسایل توسط ایشان می‌باشد.

21. Stop Islamization of America

22. Israel Defence Forces

23. Christians United for Israel

24. Char lie

25. The Biggest War Crimes In Yemen

26. Yemen silent genocide

27. War Crimes Against Yemen

28. YEMEN WILL FIGHT TO THE END

29. profile

۳۰. در توضیح اسلام نکته جالبی است که او «پرخاشگری نسبت به اسلام» و «عقاید صهیونیستی» را در کنار و معادل هم بکار برده است که پیش از این در این رابطه بیشتر توضیح داده شد.

31. Islam

۳۲. انتخابات ریاست جمهوری آمریکا و رأی آوردن ترامپ نیز در این ماه اتفاق افتاده است.

کتابنامه

احمد، اعجاز (۱۳۸۰). «پاسخ وحشت‌زده»، مجموعه مقاله یازده سپتامبر آغاز عصری نو در سیاست جهانی، مترجم: هدایت امیریا. تهران: نشر دیگر.

اصفهانیان، سعید (۱۳۹۱). راه فردا؛ در مقایسه اسلام ناب محمدی (ص) با اسلام آمریکایی، تهران: سعید اصفهانیان با همکاری نهاد کتابخانه‌های عمومی کشور.

امامزاده، سیده زهرا (۲۰۱۴). تحلیل سیاست‌های بازنمایی رسانه‌ای اسلام و مسلمانان در رسانه‌های آمریکا: مطالعه موردی مجله نیوزویک (جولای - نوامبر ۲۰۰۱)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، دانشکده مطالعات جهان دانشگاه تهران.

بوهلر، آرتر (۱۳۸۸). «اسلام‌هراسی جلوه‌ای از روی تاریک غرب»، کتاب مجموعه مقالات همایش «اسلام‌هراسی پس از ۱۱ سپتامبر: علل، روندها و راه‌حل‌ها»، تهران: مؤسسه پژوهشی فرهنگ، هنر و ارتباطات.

دهقان، علیرضا و علی حاجی محمدی (۱۳۹۲). فضای فرهنگی جدید و بازنمایی: شناخت تحلیل انتقادی کلیشه شرق‌شناسی مسلمانان در وبلاگ‌های برگزیده خبری آمریکا، دوفصلنامه پژوهشی دین و ارتباطات، سال بیستم، شماره اول، پیاپی ۴۳، ص ۶۷-۹۴.

ربیعی، علی و نجمه محبی (۱۳۹۰). تصویر زن مسلمان در کاریکاتورهای غیرمسلمانان؛ نشانه‌شناسی کاریکاتورهای پایگاه اجتماعی «تونپول» ذیل موضوع زن مسلمان، دوفصلنامه پژوهشی دین و ارتباطات، پیاپی ۴۰، ص ۹۷-۱۱۶.

- سلطانی، سید علی اصغر (۱۳۹۱). قدرت گفتمان و زبان: سازوکارهای جریان قدرت در جمهوری اسلامی ایران، تهران: نشر نی.
- طالبیان، حامد و سارا زندوکیلی (۱۳۹۴). مردم‌نگاری کاربران ایرانی فیس‌بوک: تحلیل فرهنگی بازنمایی حریم خصوصی در رسانه‌های اجتماعی، تهران: پژوهشگاه فرهنگ، هنر و ارتباطات.
- طباطبایی، سید محمد حسین (۱۳۴۵)، تفسیر المیزان، مترجم: سید محمدباقر موسوی همدانی، قم: مؤسسه مطبوعات دارالعلم، ج ۲.
- فوکو، میشل (۱۳۷۸). مراقبت و تنبیه، (افشین جهان‌دیده و نیکو سرخوش: مترجم)، تهران: نشر نی.
- کیانی، داوود (۱۳۹۲). اسلام‌گرایی در غرب؛ پس از ۱۱ سپتامبر ۲۰۰۱، تهران: دانشگاه امام صادق (ع).
- ماتسون، دونالد (۱۳۹۲). گفتمان‌های رسانه: تحلیل متون رسانه، (عبدالاحسین کلانتری و بهزاد احمدی: مترجم). تهران: دفتر مطالعات و برنامه‌ریزی رسانه‌ها وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی.
- معین، محمد (۱۳۵۰). فرهنگ فارسی، تهران: امیرکبیر.
- یورگنس، ماریان و لوئیز فیلیپس (۱۳۸۹). نظریه و روش در تحلیل گفتمان، مترجم: هادی جلیلی. تهران: نشر نی.
- Ameli, S. (2012). *Bibliographical Discourse Analysis: The Western Academic Perspective on Islam, Muslims and Islamic Countries (1949- 2009)*, London: Islamic Human Rights Commission.
- Ameli, S. (2015). *International conference on islamophobia: "Low & Media, Islamophobia, Islamoromia or Islamoverita: pushing/pulling Media Policy against Islam"*.
- Ameli, S and Arzu Merali (2006). *Hijab, Meaning, Identity, Otherization and Politics: British Muslim Women*. London: Islamic Human Rights Commission, Accessible at: 23/3/2016 in: <http://ihrc.org.uk/publications/reports/6394-hijab-meaning-identity-otherization-and-politics-british-muslim-women>
- Beneito-Montagut, Roser (2011). "Ethnography goes online: towards a user-centred methodology to research interpersonal communication on the internet", *Qualitative Research*, SAGE Publications, Vol 11(6): 716- 735.
- Bowe, J brian and Taj, W Makki (2016). "Muslim neighbors or an Islamic threat? A constructionist framing analysis of newspaper coverage of mosque controversies", *Media Culture & Society*, SAGE Publications, Vol 38(4): 540- 558.
- Elaasar, Aladdin (2004). *Silent Victims: the Plight of Arab and Muslim Americans in Post 9/11 America*. Bloomington, Indiana.
- Evans, L. (2010). "Authenticity Online: using webnography to address phenomenological concerns", *New Media and the Politics of Online Communities*, 11. Accessible at: 23/3/2016 in: <https://www.inter-disciplinary.net/wp-ontent/uploads/2010/02/ evanspaper.pdf>

